

Photo: Jose David Rey Macias, iStock

PRACOWNICY CUDZOZIEMSCY O NIEUREGULOWANYM STATUSIE: Wytyczne do tworzenia skutecznych mechanizmów wnoszenia skarg w sprawach wykorzystywania pracowników lub nadużyć w miejscu pracy

Czym jest skuteczny mechanizm wnoszenia skarg w przypadku naruszenia praw pracowniczych?

Mechanizm składania skarg jest kluczowym zabezpieczeniem przed wykorzystywaniem w miejscu pracy. Ma zapewniać ochronę praw pracowniczych wszystkich pracowników, niezależnie od ich narodowości, statusu migracyjnego czy posiadanych zezwoleń na pobyt.

 PICUM

PLATFORM FOR INTERNATIONAL COOPERATION ON
UNDOCUMENTED MIGRANTS

Jakie przeszkody napotykają „nieudokumentowani” pracownicy cudzoziemscy przy składaniu skargi na pracodawcę?

W przypadku złożenia przez pracownika o nieuregulowanym statusie skargi na pracodawcę do inspekcji pracy, nie ma konieczności włączania w postępowanie policji, czy organu imigracyjnego. Jednak w wielu krajach UE, nieudokumentowanych pracowników przed składaniem skarg powstrzymuje brak wyraźnego rozdziału między inspekcją pracy a służbami odpowiedzialnymi za kontrolę imigracyjną¹. Policja często towarzyszy inspektorom pracy i jest zobowiązana do sprawdzenia, czy pracownicy posiadają zezwolenie na pobyt. Z kolei od

inspekcji pracy zwykle wymaga się, aby zgłaszała organom imigracyjnym dane wszystkich osób bez prawa pobytu, zatrudnionych w zakładzie pracy podlegającym kontroli. Te praktyki podważają cele mechanizmu wnoszenia skarg i umożliwiają wykorzystywanie pracowników, jako że powstrzymują nieudokumentowanych migrantów przed zgłoszeniem nadużyć i dochodzeniem swoich praw.

Wbrew zapisom dyrektywy w sprawie kar dla pracodawców, w niektórych państwach członkowskich brak w prawie krajowym szczegółowych przepisów, które regulowałyby sposób wnoszenia skarg².

W większości państw członkowskich nie ma możliwości składania skarg za pośrednictwem osób trzecich, takich jak organizacje pozarządowe, związki zawodowe czy organizacje zrzeszające pracujących migrantów.

MECHANIZM WNO SZENIA SKARG W PRAWIE UE

Przepisy wprowadzające lub wskazujące na potrzebę wprowadzenia skutecznych mechanizmów składania skarg w przypadkach naruszenia praw pracowniczych są zawarte w licznych aktach normatywnych na poziomie regionalnym i międzynarodowym. W wielu przypadkach pogwałcenie praw pracowników regulowane jest na płaszczyźnie prawa cywilnego, w innych należy do dziedziny prawa karnego. W prawie Unii Europejskiej, należy wskazać dokumenty takie, jak:

Dyrektywa ws. sankcji wobec pracodawców (tzw. sankcyjna) (2009/52/WE) ustanawia kary wobec pracodawców zatrudniających pracowników o nieuregulowanym statusie. Dyrektywa sankcyjna wprowadza również środki ochrony praw takich pracowników, m.in. poprzez prawo do złożenia skargi na pracodawcę (art.13 ust.1), możliwość otrzymania wypłaty zaległego wynagrodzenia, (art. 6 ust. 1 -3) oraz możliwość przyznania zezwolenia na pobyt (art. 13 ust. 4). Wymaga od państw członkowskich wprowadzenia procedur ułatwiających składanie i rozpatrywanie skarg nieudokumentowanych pracowników.

Dyrektywa ws. zapobiegania handlowi ludźmi (2011/36/UE) określa obowiązki państw członkowskich w zakresie identyfikowania, ochrony i wspierania ofiar handlu ludźmi. Wymaga od rządów ustanowienia odpowiednich mechanizmów umożliwiających wczesną identyfikację, pomoc i wsparcie ofiar we współpracy z organizacjami wspierającymi (art. 11). Skuteczny mechanizm wnoszenia skarg w sprawach wykorzystywania w pracy jest jednym z takich mechanizmów.

Dyrektywa ws. wsparcia ofiar przestępstw (2012/29/UE) ustanawia normy minimalne w sprawie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw. Dyrektywa dotyczy wszystkich ofiar, niezależnie od ich prawa do pobytu (art. 1). Mimo że dyrektywa nie nakłada obowiązku wdrożenia skutecznego mechanizmu w zakresie skarg, stałby się on dla osób pokrzywdzonych – nieudokumentowanych pracowników doświadczających wykorzystywania (będącego przestępstwem) i przemocy w miejscu pracy, przełomowym narzędziem do dochodzenia ich praw na mocy tej dyrektywy.

1 Publikacja PICUM *Employer Sanctions: Impacts on undocumented migrant workers' rights in four EU countries* (2015) wskazuje na takie przypadki w Belgii, we Włoszech, Czechach i Holandii.

2 Zob. publikację Stowarzyszenia Interwencji Prawnej: *Unprotected. Migrant workers in an irregular situation in Central Europe* (2014).

Co sprawia, że mechanizm wnoszenia skarg jest skuteczny?

Mechanizm wnoszenia skarg powinien być transparentny, sprawiedliwy, niezależny, łatwo dostępny, szybki i uruchamiany niezwłocznie po odebraniu zgłoszenia, jak również sprzyjający integracji społecznej. Jego podstawowe zasady obejmują:

Firewall

- *Firewall*³ to **jasny rozdział – zarówno w prawie jak i w praktyce** – pomiędzy procesem złożenia skargi na nadużycia w miejscu pracy do właściwego organu krajowego, a jakimkolwiek postępowaniem imigracyjnym dotyczącym pracownika. Wniesienie skargi nie powinno skutkować represjami w związku ze statusem imigracyjnym, takimi jak grzywny i inne sankcje administracyjne, ściganie za przestępstwa związane z imigracją, aresztowanie, zatrzymanie i wydalenie z terytorium kraju.
- Zasada *Firewall* powinna być również stosowana **podczas rutynowych inspekcji w miejscu pracy**, zainicjowanych przez uprawnione organy, a nie tylko w odniesieniu do skargi pracownika.

Organ rozpatrujący skargi

- Organ ten powinien posiadać **uprawnienia dochodzeniowe** wystarczające do wszechstronnego rozpatrzenia skargi.
- Organ rozpatrujący skargi powinien mieć **dostęp do wszystkich miejsc wykonywania pracy**, również do prywatnych posesji.
- Organ odpowiedzialny za rozpatrywanie skarg powinien dysponować środkami i **zasobami odpowiednimi do prowadzonej działalności**.
- Mechanizm skargowy powinien być **ukierunkowany na ochronę pracowników**.

Postępowania prowadzone w następstwie złożenia skargi

- Nieudokumentowany pracownik powinien mieć **prawo do uczestnictwa w postępowaniu** i do bycia reprezentowanym przez osoby trzecie.
- Nieudokumentowany pracownik powinien mieć **prawo do odwołania** się od decyzji do sądu lub innego niezależnego organu.
- Dostęp do **pomocy prawnej** powinien być zagwarantowany dla nieudokumentowanych pracowników chcących złożyć skargę. W krajach, w których nie istnieje system pomocy prawnej, pracownikowi należy zapewnić dostęp do innych środków reprezentacji prawnej.

Zezwolenie na pobyt

- Organ rozpatrujący skargę powinien **wystąpić o zezwolenie na pobyt czasowy** dla nieudokumentowanego pracownika i jego rodziny na czas trwania procedury rozpatrzenia skargi, z możliwością jego przedłużenia.

Zaległe wynagrodzenie i odszkodowanie

- Organ rozpatrujący skargi powinien posiadać uprawnienia umożliwiające nakazanie **wypłaty zaległego wynagrodzenia i odszkodowania** nieudokumentowanemu pracownikowi, nawet jeśli opuścił on terytorium kraju.
- Należy wprowadzić mechanizm nadzoru zapewniający, że zaległe wynagrodzenie i odszkodowanie **zostaną faktycznie przekazane nieudokumentowanemu pracownikowi**.

3 Zob. publikację Komisji Przeciw Rasizmowi i Nietolerancji (ECRI) *General Policy Recommendation No.16: on Safeguarding Irregularly Present Migrants from Discrimination* (2016).

Zbieranie danych w celu efektywnego monitorowania procesu

Dane, które powinny być regularnie zbierane i podawane do wiadomości publicznej przez władze na szczeblu krajowym:

- liczba złożonych skarg
- liczba kontroli przeprowadzonych przez inspekcję pracy
- liczba przypadków naruszenia prawa zarejestrowanych przez inspektorów pracy
- liczba osób, którym zostało wypłacone zadośćuczynienie i jego wysokość w każdym przypadku
- liczba i rodzaj wydanych zezwoleń na pobyt
- liczba i rodzaj kar nałożonych na pracodawców
- liczba nieudokumentowanych pracowników, którym nakazano opuszczenie kraju w wyniku kontroli
- liczba nieudokumentowanych pracowników, którzy zostali wydaleny z kraju w wyniku kontroli.

PICUM

Platform for International Cooperation on Undocumented Migrants

Rue du Congrès / Congresstraat 37-41, post box 5

1000 Bruksela, Belgia

Tel: +32/2/210 17 80

Fax: +32/2/210 17 89

info@picum.org

www.picum.org

 PICUM

PLATFORM FOR INTERNATIONAL COOPERATION ON
UNDOCUMENTED MIGRANTS

Publikacja powstała przy wsparciu:

Współfinansowanie w ramach Programu na rzecz Zatrudnienia i Innowacji Społecznych (EaSI) (2014-2020). Więcej informacji na stronie: <http://ec.europa.eu/social/easi>. Treści zawarte w niniejszej publikacji nie są oficjalnym stanowiskiem Komisji Europejskiej.

 **OPEN SOCIETY
FOUNDATIONS**

SIGRID RAUSING TRUST